
Nova Declaració institucional sobre la Despoblació (bilingüe)

Autor: Ccs. Ciències
Aprovació: Ple, 26 de maig de 2025

El Consell Valencià de Cultura s'ha pronunciat amb anterioritat sobre la despoblació com a fenomen territorial i humà i els seus múltiples efectes i conseqüències geogràfiques i socials. Dos informes, un *Sobre els despoblats moriscos valencians* (2009) i l'altre sobre *Patrimoni Cultural en nuclis poblacionals despoblats* (2013) i dues declaracions o manifestos, la *Declaració sobre la Despoblació en el Medi Rural* (2019) i la *Declaració institucional del CVC sobre el problema de la despoblació rural* (2020).

Al novembre de 2019 va tindre lloc el microseminari organitzat per la Comissió de les Ciències sobre Despoblació Rural, amb la participació d'experts i representants d'entitats relacionades. I el Concurs escolar de dibuix i literari de l'any 2020 va versar sobre Desertificació i Despoblació.

La Direcció General d'Administració Local de la Generalitat Valenciana impulsa l'ACCIÓ ESTRATÈGICA VALENCIANA ANTIDESPoblACIÓ que coordina ESTEPA-Unitat d'Investigació Estudis del Territori, Paisatge i Patrimoni de la Universitat de València amb la direcció del catedràtic de Geografia Jorge Hermosilla. Cal ressenyar-ne els eixos estratègics: Ocupació i Economia, Vivenda, Servicis Públics, Connectivitat i Transport, Agricultura i Medi Ambient, Turisme i Cultura, Patrimoni i Identitat.

En la reunió que va tindre lloc el 24 d'abril, amb l'assistència de vocals presidents de comissió, entre responsables de l'Acció Estratègica i el secretari i president de la institució, d'acord amb el procés de Consulta i Participació de la Societat Civil, es van exposar no poques dades d'interés per al diagnòstic i profilaxi d'una qüestió en estat de crisi estructural.

El fenomen de la despoblació rural, greu en si mateix per l'abandó de cases i hisendes, comporta desequilibris territorials, mediambientals i socials de conseqüències molt complexes.

El diagnòstic inicial d'ESTEPA, que diferencia entre Territoris Problemàtics, Contradictoris, Dependents, en Crisi Social o Vulnerables i la valoració més específica en els apartats corresponents, en aplicació de la metodologia d'investigació triada, més els resultats del procés de participació en curs, aportarà amb tota probabilitat conclusions el seguiment de les quals podria produir-se des d'un Observatori o Laboratori permanent amb la participació de les universitats públiques de la CV.

D'altra banda, el Consell Valencià de Cultura també vol alertar de la situació de vulnerabilitat en què es troben les dones que viuen en zones despoblades víctimes de la violència de gènere, unes àrees geogràfiques que demanden una major protecció, prevenció i sensibilització. La desprotecció de les dones en l'àmbit rural és una realitat, perquè es tracta d'un espai on la masculinització està molt marcada i on encara a elles se les culpa per abandonar el seus llocs d'origen per a treballar en poblacions més grans o a les ciutats.

El diagnòstic inicial d'ESTEPA, diferenciant entre Territoris Problemàtics, Contradictoris, Dependents, en Crisi Social o Vulnerables i la valoració més específica en els apartats corresponents, en aplicació de la metodologia d'investigació triada, més els resultats del procés de participació en curs, comportarà amb tota probabilitat conclusions, el seguiment de les quals podria produir-se des d'un Observatori o Laboratori permanent amb la participació de les universitats públiques de la CV.

Si el sèptim dels eixos estratègics citats coincidix expressament amb els objectius estatutaris del CVC, cap dels altres no és alié a una qüestió evidentment transversal i de primer ordre socioeconòmic. De fet, alternatives al model turístic de masses, com el turisme rural o cultural, les rutes i corredors verds, el sistema hídric, plagues o espècies invasores de flora i fauna, i naturalment la lluita contra el foc i la prevenció i extinció d'incendis, han sigut objecte d'atenció del CVC en diversos estudis i informes.

Nombroses qüestions sectorials resulten d'interés del CVC en relació amb la despoblació rural. Entre elles: la necessitat de concentrar els fons estructurals europeus. Els manifestos de nova ruralitat on es reivindica l'agricultura com a activitat primària, un model de vida més arrelat a la terra, arrelats al món animal, la ramaderia, la pesca, actualment en ressorgiment després del desplaçament quasi massiu de la població activa cap als sectors secundari i terciari.

Incentius del tractament fiscal i urbanístic. La distància entre la legislació i la realitat territorial. I l'educació, sanitat i transport com uns drets com a ciutadans, davant la desigualtat d'infraestructures i la distribució territorial desigual.

Identitat, història local, orígens, escola i esport són també aspectes a considerar. Així com cultivar l'estima pel poble a través del seu coneixement amb una educació per a la posada en valor de la història local, els paisatges, la naturalesa i la salut.

El 70% de la biodiversitat, dels recursos naturals, i de la totalitat de les zones protegides se situen en el medi rural. Igualment el 80% del patrimoni cultural. Per això és important reconèixer i valorar la labor de les persones que continuen vivint en el món rural. Abordar les necessitats demogràfiques i ambientals així com contemplar la diversificació econòmica i empresarial del medi rural.

Amb tot, l'activitat agrícola i ramadera, així com l'activitat forestal continuen configurant una part molt important de la realitat tant material com immaterial de la població del món rural. És imprescindible recuperar la sobirania sobre els sistemes de producció d'aliments, i el dret a una alimentació adequada i també el dret dels persones a viure del seu treball: un model social, sostenible i familiar de producció d'aliments, que al temps contribuirà a generar ocupació i assentar població.

Cap, en conseqüència, el compromís de continuar indagant en la temàtica en les diferents comissions informatives permanents de la institució, amb vista a elaborar un informe actualitzat d'utilitat a l'Acció Estratègica.

Servisca esta nova Declaració de suport institucional i de compromís de col·laboració.

Nueva Declaración Institucional sobre la despoblación

El Consell Valencià de Cultura se ha pronunciado con anterioridad acerca de la despoblación como fenómeno territorial y humano y sus múltiples efectos y consecuencias geográficas y sociales. Dos Informes, uno Sobre los despoblados moriscos valencianos (2009) y otro sobre Patrimonio Cultural en núcleos poblacionales despoblados (2013) y dos declaraciones o manifiestos, la Declaración sobre la Despoblación en el medio Rural (2019) y la Declaración Institucional del CVC sobre el problema de la despoblación rural (2020).

En noviembre de 2019 tuvo lugar el Microseminario organizado por la Comisión de las Ciencias sobre Despoblación Rural, con la participación de expertos y representantes de entidades relacionadas. Y el concurso escolar de dibujo y literario del año 2020 versó sobre Desertificación y Despoblación.

La Dirección General de Administración Local de la Generalitat Valenciana impulsa la ACCIÓN ESTRATÉGICA VALENCIANA ANTIDESPoblACIÓN que coordina ESTEPA-Unidad de Investigación Estudios del Territorio, Paisaje y Patrimonio de la Universitat de València con la dirección del catedrático de Geografía Jorge Hermosilla. Cabe reseñar sus ejes estratégicos: Empleo y Economía, Vivienda, Servicios Públicos, Conectividad y Transporte, Agricultura y Medio Ambiente, Turismo y Cultura, Patrimonio e Identidad.

En la reunión que tuvo lugar el pasado 24 de abril, con asistencia de vocales presidentas de comisión, entre responsables de la Acción Estratégica y el secretario y presidente de la Institución, en razón del proceso de Consulta y Participación de la Sociedad Civil se expusieron no pocos datos de interés para el diagnóstico y profilaxis de una cuestión en estado de crisis estructural.

El fenómeno de la despoblación rural, grave en sí mismo por el abandono de casas y haciendas, conlleva desequilibrios territoriales, medioambientales y sociales de muy complejas consecuencias.

Por otro lado, el Consell Valencià de Cultura también quiere alertar de la situación de vulnerabilidad en la que se encuentran las mujeres que viven en zonas despobladas víctimas de la violencia de género, unas áreas geográficas que demandan una mayor protección, prevención y sensibilización. La desprotección de las mujeres en el ámbito rural es una realidad para tratarse de un espacio donde la masculinización está muy marcada y dónde todavía a ellas se las culpa para abandonar el suyos lugares de origen para trabajar en poblaciones más grandes o en las ciudades.

El diagnóstico inicial de ESTEPA, diferenciando entre Territorios Problemáticos, Contradictorios, Dependientes, en Crisis Social o Vulnerables y la valoración más específica en los apartados correspondientes, en aplicación de la metodología de investigación elegida, más los resultados del proceso de participación en curso, arrojará con toda probabilidad conclusiones cuyo seguimiento pudiera producirse desde un Observatorio o Laboratorio permanente con la participación de las Universidades públicas de la CV.

Si el séptimo de los ejes estratégicos citados coincide expresamente con los objetivos estatutarios del CVC, ninguno de los demás es ajeno a una cuestión evidentemente transversal y de primer orden socio-económico. De hecho, alternativas al modelo turístico de masas, como el turismo rural o cultural, las rutas y corredores verdes, el sistema hídrico, plagas o especies invasoras en flora y fauna, y naturalmente la lucha contra el fuego y la prevención y extinción de incendios, han sido objeto de atención del CVC en numerosos estudios e informes.

Numerosas cuestiones sectoriales resultan de interés del CVC en relación con la despoblación rural. Entre ellas: La necesidad de concentrar los fondos estructurales europeos. Los manifiestos de nueva ruralidad donde se reivindica la agricultura como actividad primaria, un modelo de vida más enraizado a la tierra, al mundo animal, la ganadería, la pesca, actualmente en auge después del desplazamiento casi masivo de la población activa cabe el sector secundario y terciario.

Incentivos del tratamiento fiscal y urbanístico. La distancia entre la legislación y la realidad territorial. Y La educación, sanidad y transporte como unos derechos como ciudadanos, ante la desigualdad de infraestructuras y la distribución territorial desigual.

Identidad, historia local, orígenes, escuela y deporte son también aspectos a considerar.

Así como cultivar la estima hacia el pueblo a través de su conocimiento con una educación para la puesta en valor de la historia local, los paisajes, la naturaleza y la salud.

El 70% de la biodiversidad, de los recursos naturales, y de la totalidad de las zonas protegidas se sitúan en el medio rural. Igualmente, el 80% del patrimonio cultural. Por ello es importante reconocer y valorar la labor de las personas que siguen viviendo en el mundo rural. Abordar las necesidades demográficas y ambientales, así como contemplar la diversificación económica y empresarial del medio rural.

Con todo, la actividad agrícola y ganadera, y desde luego la actividad forestal siguen configurando una parte muy importante de la realidad tanto material como inmaterial de la población del mundo rural.

Es imprescindible recuperar la soberanía sobre nuestros sistemas de producción de alimentos, el derecho a una alimentación adecuada y el derecho de las personas a vivir de su trabajo: un modelo social, sostenible y familiar de producción de alimentos, que a la vez contribuya a generar empleo y fijar población.

Cabe en consecuencia el compromiso de seguir indagando en la temática en las diferentes comisiones informativas permanentes de la institución, en orden a elaborar informe actualizado que pudiera resultar de utilidad a la Acción Estratégica.

Sirva esta nueva Declaración de apoyo institucional y de compromiso de colaboración.